



**“CHOL VA DENGIZ” ASARIDAGI SANTYAGO OBRAZI TIMSOLIDA
INSONNING IJTIMOYIY-RUHIY HOLATI**

Abdullayeva Muqaddas Baxtiyor qizi

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti

“Madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish hamda boshqarish”
ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada Ernest Xemingueyning “Chol va dengiz” asarida aks etgan g‘oyaviy-falsafiy fikrlar, obrazlar tizimi, ramzlar va ularning zamonaviy hayotdagi talqini tahlil qilinadi. Asarning markazida turgan Santyago obrazining ijtimoiy-ruhiy mohiyati, inson va tabiat o‘rtasidagi kurashga oid tasvirlar yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Xeminguey, Santyago, iroda, ramz, mag‘lubiyat, g‘alaba, kurash.

Abstract: The article analyzes the ideological and philosophical thoughts, the system of images, symbols and their interpretation in modern life reflected in Ernest Hemingway’s work “The Old Man and the Sea”. The socio-spiritual essence of the image of Santiago, who is at the center of the work, and the images of the struggle between man and nature are highlighted.

Keywords: Hemingway, Santiago, will, symbol, defeat, victory, struggle.

Аннотация: В статье анализируются идейно-философские мысли, система образов, символов и их интерпретация в современной жизни, отраженные в произведении Эрнеста Хемингуэя “Старик и море”. Выделяется социально-духовная сущность образа Сантьяго, находящегося в центре произведения, и образы борьбы человека с природой.

Ключевые слова: Хемингуэй, Сантьяго, воля, символ, поражение, победа, борьба.

Hayot – olamning mavjudligi va namoyon bo‘lishining eng murakkab shakllaridan biri. Inson dunyoga kelar ekan ma’lum bir vazifa uning yelkasiga yuklatiladi. Shu jarayonning ketishidan yo‘limizda turli qiyinchiliklar, og‘ir kunlarni yengib o‘tishimizga to‘g‘ri keladi. Hayotning xilma-xil turlari, shakllari borki, ular borliqning moddiy shaklini harakatga keltirishda, boshqarishda asosiy o‘rin tutadi. Hayotning eng murakkab shakli inson hayotidir. Yaqinda bir kitobni o‘qib tugatdim. Bu Ernest Xemingueyning “Chol va dengiz” asaridir. Ernest Xeminguey dunyoga mashhur yozuvchi hisoblanadi. Lekin uning shu asari unga bir olam mashhurlikni keltirib Nobel mukofotiga sazovor qilgan. Bu kitob o‘quvchini o‘zining sirli hayot olamiga chorlaydi. Kitobda bo‘layotgan voqealarni esa kitobxon ko‘z o‘ngida





namoyon qiladi. Keksa Santiyagoning maqsadga erishishdagi tirishqoqligi o‘zi kuchsiz bo‘lishiga qaramay shashtidan qaytmasligi kitobxonga buyog‘iga nima bo‘lar ekan degan hayolni tug‘dirib kitobga yanayam qiziqish uyg‘otadi. “Chol va dengiz” – amerikalik yozuvchi Ernest Xemingueyning 1952-yilda Bagama orollarida yozilgan va nashr etilgan romani. Xemingueyning hayoti davomida nashr etilgan so‘nggi taniqli asari. Asar voqea va qahramonlari judayam oddiy. Ammo shu bilan birga hayotning azaliy haqiqatlarini o‘zida jamlagan. Insonga o‘zgacha ruh, olg‘a borishga chorlovchi, imkon beruvchi durdona qissa. Bugungi kunda hayotimizda maslahat beruvchi bazi bir g‘oybatchilarning ham ko‘paygani xalqimiz ham shunaqalarni gap so‘zi va fikri bilan ish qilayotgani achinarli xol desak adashmagan bo‘lamiz. Asarda ham cholning 84 kundan beri baliq ovlamagani odamlar uni omadsiz deya gapirishlaridan charchagan Santiyago bu safargi omadiga ishongan holda yana baliq ovlash uchun dengizga ketadi. Asarda har bir buyum, har bir narsa ramziydir. Dengiz bu – hayot. Qayiq – umr. Baliq – orzu. Akulalar – dushmanlarimiz. Dengiz qayiqni chayqatganidek, ba‘zan dovul bilan hamla qilsa, ba‘zan sokin bo‘lganidek, umrimiz davomida hayot bizga turli sinovlar, og‘irlig-u yengillik, xursandchiliklar beradi.

“Odamzodni yanchib tashlash mumkin, lekin uni yengib bo‘lmaydi” [1]. Ushbu mashhur jumla ko‘pchilikka tanish. Ernest Xemingueyning “Chol va dengiz” asaridan olingan parcha asarning butun bir ma‘no va g‘oyasini qamrab oladi. Odamni yanchib tashlash deganda jismi nazarda tutilgan. Uni bir lahzada yanchish, tilka-pora qilish mumkin, ammo ruhini, irodasini yengish oson emas, deyarli imkonsiz. Chunki inson zoti yengilishni qabul qilolmaydi. Harakatdan, yengish sari odimlashdan to‘xtamaydi? To‘xtolmaydi.

Inson zoti shunday unga qancha zarar yetkazin dilini og‘ritin, butun hayotini ostin ustun qiling, baribir o‘zi yashashni xoxlar ekan yashayveradi. Biz insonlar qiyinchiliklarga, mushkulotlarga o‘zimizni ko‘niktirib yashayveramiz. Xemingueyning mazkur asarida insonning ulug‘ligi, undagi iroda matonat, oqillik va azmu qaroridan og‘ishmaslik o‘zgacha talqinda aks etgan.

Romandagi bosh qahramon baliqchi Santiyago asarda shunday tasvirlanganki, go‘yoki bu voqealikda Santiyago hayotda bo‘lganday. Albatta bilishimiz mumkin asarlar ham hayotdan olinadi, hayotdan olinmagan asarda ham biroz bo‘lsada hayotiylik bo‘ladi. Ernest Xemingueyning Santiyago qahramoni ham hayotiy shaxs hisoblanadi. “Chol va dengiz”ning bosh qahramoni Santiyago baliqchi hayotdagi Gregorio Fuentes edi.

“Chol va dengiz” asarida insonning jasorati, irodasi va kurashuvchanligi asosiy mavzu sifatida ilgari suriladi. Santiyago obrazida muallif insonning qiyinchiliklarga,





yolgʻizlikka va tabiat kuchlariga qarshi kurashini ifodalaydi. Dengiz – bu hayot timsoli, undagi baliq esa inson orzulari va maqsadlarini ifodalaydi. Hatto magʻlubiyatda ham gʻurur saqlab qolish mumkinligi asarning asosiy falsafasidir.

Xeminguey oʻziga xos “minimalistik” uslubda yozgan. Asarda ortiqcha soʻz yoʻq, lekin har bir jumla chuqur maʼno anglatadi. Muallifning “aytib oʻtilmagan gaplar” usuli – yaʼni, koʻp narsani ochiq aytmasdan, oʻquvchining fikr yuritishiga imkon berish – aynan shu asarda yaqqol koʻrinadi.

Asarda insonning tabiatga nisbatan ojizligi emas, balki unga qarshi kurashishdagi qatʼiyati tasvirlanadi. Dengiz bu yerda hayot, sinovlar va nomaʼlumlik ramzi sifatida talqin qilinadi. Santyago esa insoniyat timsoli boʻlib, u oʻz orzulari, qadriyatlari uchun kurashadi. Muallif “magʻlub etilishi mumkin, ammo yengilmaydi” degan falsafiy fikrni ilgari suradi. Santyago bir necha kun dengizda yolgʻiz qoladi. U nafaqat jismoniy, balki ruhiy azoblarni ham boshdan kechiradi. Ammo hech qachon taslim boʻlmaydi. Hozirgi jamiyatda tez boyish, tez erishish istagi kuchli, ammo Xeminguey sabr va sekin harakat qilish ham insonni eng yuqori choʻqqilarga olib chiqishini koʻrsatadi.

Ulkan marlin baliq – bu Santyago orzusi, maqsadi. U uni qoʻlga kiritadi, garchi oxirida baliq akulalarga yem boʻlsa-da, bu holat Santyagoning ichki gʻalabasini yoʻqqa chiqarmaydi. Hozirgi zamon yoshlari uchun bu juda kuchli ramziy dars: orzu sari harakat – bu oʻz-oʻzini topish yoʻlidir [2].

Santyago butun kurashni yolgʻiz olib boradi. Yolgʻizlikdan qoʻrqmaydi. Bugungi raqamli asrda odamlar doimiy aloqa va eʼtibor istashadi, ammo aslida baʼzida fikrlash, ichki kuchni qayta topish uchun yolgʻizlik foydali boʻlishi mumkin. Asar shuni koʻrsatadiki, yolgʻizlik kuchli odamlarni tarbiyalaydi. “Chol va dengiz” – bu nafaqat bir baliqchining hikoyasi, balki butun insoniyatning hayot bilan kurashi haqidagi falsafiy asardir.

Santyago obrazida har qanday qiyinchiliklarga qaramay oldinga intiluvchi inson timsoli gavdalanadi. Asar bugungi kunda ham dolzarbligini yoʻqotmagan boʻlib, sabr, iroda va umid timsoli sifatida oʻrganiladi.

Bugungi kunda ham asar dolzarbligini yoʻqotmagan. Insonlar hayotda turli qiyinchiliklarga duch keladilar, biroq Santyagoning sabr-toqati va irodasi ularga namuna boʻla oladi. Asar yosh avlodga hayotda qatʼiyatli boʻlish, orzular sari intilish va magʻlubiyatdan qoʻrqmaslik kerakligini oʻrgatadi.

Asarda muhim ramziy elementlar mavjud:

✚ Santyago – insonning sobitqadamligi, sabr-toqati va gʻururi timsolidir.





✚ Marlin baliq – insonning orzusi va maqsadi, hayotdagi katta g'alaba ramzi.

✚ Akulalar – hayotdagi to'siqlar, hasadgo'y kuchlar va sinovlarning obrazidir.

✚ Dengiz – hayotning o'zi, ham mehru, ham sinov manbai sifatida tasvirlanadi.

Bu obrazlar orqali inson hayotining chuqur falsafiy qatlamlari ochiladi. Asardagi kurash tashqi emas, ichki g'alaba – ruhiy yengilmaslikdir [3].

Inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlik va kurash:

“Chol va dengiz” asarida inson tabiat bilan nafaqat kurashadi, balki uni tushunishga, hurmat qilishga intiladi. Bu holat Santyago va dengiz o'rtasidagi munosabat orqali ifodalanadi.

Iroda va sabrning kuchi:

Santyago obrazida insonning cheksiz sabr-toqati va iroda kuchi namoyon bo'ladi. U o'zining yoshi, kuchsizligi yoki mag'lubiyati bilan emas, balki o'z orzusiga sadoqat bilan g'olib bo'ladi.

Mag'lubiyatda ham g'alaba bo'lishi mumkin:

Santyago baliqni yo'qotgan bo'lsa-da, uning ruhan mag'lub bo'lmagani, hatto aksincha, kuchli irodasi bilan ma'naviy g'alaba qozongani ko'rsatiladi. Bu – asarning asosiy falsafiy xulosalaridan biridir.

Universalligi:

Asar voqeasi mahalliy emas, balki universal tusda. Insoniyat uchun doimiy bo'lgan kurash, umid, iroda kabi mavzularni o'zida jamlagani bois, “Chol va dengiz” asari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan. Ernest Xemingueyning “Chol va dengiz” asari insoniyat tarixidagi abadiy mavzular – iroda, sabr, maqsad sari intilish va ruhiy bardoshlilikni o'zida mujassam etgan nodir badiiy asarlardan biridir. Bugungi zamonda ham “Chol va dengiz” asari yoshlar uchun dolzarb ahamiyatga ega. U insonni kurashishga, sabrli bo'lishga, har qanday holatda ruhiy tik turishga undaydi. Shunday qilib, Xeminguey yaratgan bu asar nafaqat adabiy yodgorlik, balki hayotiy saboqlar manbai sifatida ham o'z qadriyatini saqlab kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Daryo.uz. <https://daryo.uz/2020/09/09/odamzodni-yanchib-tashlash-mumkin-lekin-uni-yengib-bolmaydi-ernest-xemingueyning-chol-va-dengiz-asari-haqida>.
2. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi 2021-yil.





3. Rahmonov. A. Adabiyot nazariyasi asoslari. Toshkent. 2019. Fan va texnologiyalari nashriyoti.
4. Xeminguey E. Chol va dengiz //Yoshlar nashriyot uyi. Toshkent-2017. – 2019.
5. Rizayeva S. E. Xemingueyning “Chol va dengiz” asaridagi absurd konsepti //Иновационные исследования в современном мире: теория и практика. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 201-203.
6. Xasanboyeva, Roziyabonu Abdusalom qizi. Adibni cho‘qqiga olib chiqqan asar “Chol va dengiz” Ernest Xemenguey //World of Philology. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 14-17.

